

ΕΝΔΕΙΚΤΙΚΕΣ ΑΠΑΝΤΗΣΕΙΣ ΣΤΑ ΑΡΧΑΙΑ ΠΡΟΣΑΝΑΤΟΛΙΣΜΟΥ 2026

A1.α

Σωστό

Λάθος

A1.β

i) «έν αύτοϊς άναστραφῶσι»

Η αντωνυμία αύτοϊς αναφέρεται στα: (έν τοϊς συναλλάγμασι, έν τοϊς δεινοϊς) περί τάς έπιθυμίας, περί τάς όργάς

ii) «κατά γάρ τας τούτων διαφοράς»

Η αντωνυμία τούτων αναφέρεται στη λέξη: «ένεργείας»

B1.

Ο Αριστοτέλης παραθέτει ένα επιπλέον επιχείρημα για το συμπέρασμα στο οποίο κατέληξε στην προηγούμενη ενότητα, ότι δηλαδή οι δίκαιοι γίνονται δίκαιοι πράττοντας μόνο δίκαιες πράξεις. Όμοια και οι σώφρονες και οι ανδρείοι. Με άλλα λόγια γίνεται κανείς ηθικός μόνο όταν πράττει ηθικά.

Το επιχείρημα το αντλεί από τον χώρο της πόλης, καθώς για τον φιλόσοφο υπάρχει στενή σχέση μεταξύ ηθικής και πολιτικής. Άλλωστε, μόνο αν ένας άνθρωπος διέπεται από ηθικές αρετές μπορεί να λειτουργήσει σωστά μέσα στην πόλη και ως πολίτης και ως πολιτικός. Το επιχείρημα που φέρνει ως μαρτυρία («μαρτυρεῖ δέ») εισάγεται με τον προσθετικό «καί» («καί τὸ γινόμενον») και αφορά το έργο των νομοθετών. Βασικός στόχος και επιδίωξή τους είναι να κάνουν τους πολίτες να αποκτήσουν την ηθική αρετή μέσω του εθισμού σε ανάλογες πράξεις και συμπεριφορές («οἱ γάρ νομοθέται τοὺς πολίτας ἐθίζοντες ποιοῦσιν ἀγαθοῦς, ...»). Στο επιχείρημα αυτό εντοπίζεται και η γενικότερη αντίληψη των αρχαίων Ελλήνων ότι το άτομο δεν λειτουργεί αποκλειστικά και μόνο για χάρη του εαυτού του, αλλά και για χάρη του κοινού καλού. Έτσι και οι νομοθέτες λειτουργούν με βάση τον γνώμονα αυτό. Στην ουσία το επιχείρημα αυτό έχει ως εξής: αν οι ηθικές αρετές ήταν έμφυτες, όλες οι ενέργειες των νομοθετών να κάνουν τους πολίτες καλούς θα ήταν μάταιες, αφού όλοι θα γεννιόντουσαν με ή χωρίς αυτές και οποιαδήποτε προσπάθεια δεν θα μπορούσε να μεταβάλει αυτά τα χαρακτηριστικά. Έτσι αποδεικνύεται αφενός ότι οι ηθικές αρετές δεν υπάρχουν μέσα μας εκ φύσεως και αφετέρου ότι αυτές δεν αποκτώνται αλλιώς παρά μόνο με τη διαρκή άσκηση και την επανάληψη ηθικών πράξεων.

Ωστόσο, ο Αριστοτέλης επισημαίνει ότι κάποιοι νομοθέτες πετυχαίνουν τον στόχο τους και κατορθώνουν να βοηθήσουν τους πολίτες στην άσκηση της αρετής με τον τρόπο που πρέπει, ενώ κάποιοι άλλοι αποτυγχάνουν να ασκήσουν σωστά τους πολίτες στην αρετή. Γι' αυτό, άλλωστε, και τα πολιτεύματα διακρίνονται σε καλά και λιγότερο καλά.

Ο Αριστοτέλης διακρίνει τα πολιτεύματα σε καλά και λιγότερο καλά και όχι σε καλά και κακά. Παρατηρείται, λοιπόν, ότι η λέξη «φαύλης» (που κανονικά «φαῦλος» σημαίνει κακός, ευτελής, ασήμαντος) χρησιμοποιείται εδώ με διαφορετική σημασία, έτσι ώστε να ανταποκρίνεται στις αντιλήψεις του φιλοσόφου. Συγκεκριμένα, ο Αριστοτέλης δεν πιστεύει ότι υπάρχουν κακά πολιτεύματα, αφού πρωταρχικός στόχος όλων των νομοθετών, και άρα και των πολιτευμάτων μέσα στα οποία δρουν, είναι να κάνουν τους πολίτες ενάρετους ασκώντας τους στην ηθική αρετή, προκειμένου να φτάσουν στον ύψιστο στόχο, την ευδαιμονία. Το κριτήριο διάκρισης των πολιτευμάτων σε καλά και λιγότερο καλά αφορά τον βαθμό επιτυχίας του έργου των νομοθετών: όσο δηλαδή πιο κοντά στον στόχο τους φτάνουν, να οδηγήσουν τους πολίτες στην ηθική αρετή, και άρα στην ευδαιμονία, τόσο πιο καλό θεωρείται και το πολίτευμα. Κύριο έργο των νομοθετών είναι να κάνουν, με τους νόμους, τους πολίτες ηθικούς, ενάρετους, να τους σταθεροποιήσουν στον δρόμο της αρετής για να είναι και η πολιτεία αγαθή.

Ο Αριστοτέλης προσθέτει νέο επιχείρημα, με το οποίο δείχνει ότι η αρετή είναι προϊόν εθισμού και η ποιότητά της εξαρτάται από την ποιότητα του εθισμού που την προκαλεί «Ἐτι ἐκ τῶν αὐτῶν καὶ διὰ τῶν αὐτῶν καὶ γίνεται πᾶσα ἀρετὴ καὶ φθείρεται». Η δημιουργία και ο εκφυλισμός της επίκτητης ιδιότητας προκύπτουν από αντίστοιχους λόγους και ποιότητα εθισμού. Έτσι για συγκεκριμένους λόγους και με την κατάλληλη άσκηση οι άνθρωποι κατακτούν την αρετή και ακριβώς για τους αντίθετους λόγους και με την ακατάλληλη άσκηση η αρετή εκφυλίζεται. Ο Αριστοτέλης εννοεί μάλλον μια διαδικασία «δόμησης» και «αποδόμησης» της αρετής ενισχύοντας τη θέση του για τον επίκτητο χαρακτήρα της. Τα ρήματα «γίνεται – φθείρεται» μας παραπέμπουν στο θεμελιώδες αντιθετικό ζεύγος της φιλοσοφικής σκέψης «γένεσις – φθορά». Για τον Αριστοτέλη, αυτή ήταν μια φυσική διαδικασία μονόδρομη: γένεση -> αύξηση -> τελείωση -> παρακμή -> φθορά (αποδίδεται έργο στον Αριστοτέλη με τίτλο *Περί Γενέσεως και Φθοράς*). Αυτή, λοιπόν, η διαδικασία ακολουθείται και στις ηθικές αρετές. Κάθε αρετή για τους ίδιους λόγους και χρησιμοποιώντας τα ίδια μέσα γεννιέται και με την καλή εξάσκηση κατακτιέται, ενώ με την κακή εξάσκηση χάνεται.

Με τη χρήση αναλογικής απόδειξης συνεχίζει ο Αριστοτέλης, για να δείξει ότι το ίδιο συμβαίνει και στις τέχνες. «ὁμοίως δὲ καὶ τέχνη· ἐκ γὰρ τοῦ καθαρίζειν καὶ οἱ ἀγαθοὶ καὶ κακοὶ γίνονται καθαρισταί. Ἄναλογον δὲ καὶ οἰκοδόμοι καὶ οἱ λοιποὶ πάντες.» Χρησιμοποιεί τα ίδια παραδείγματα, που χρησιμοποίησε και στην προηγούμενη ενότητα, αυτά του οικοδόμου και του κιθαριστή γενικεύοντας (οἱ λοιποὶ πάντες), για λόγους μάλλον συντομίας. Διευκρινίζει με αυτά ότι η απόκτηση μιας δεξιότητας προϋποθέτει την εξάσκηση του ανθρώπου στο περιεχόμενο της δεξιότητας που επιθυμεί να αποκτήσει. Έτσι, αν κάποιος αποφάσισε να γίνει οικοδόμος, η άσκησή του δεν μπορεί παρά να είναι στην οικοδομική τέχνη. Το ίδιο και εκείνος που θέλει να γίνει κιθαριστής, θα ασκηθεί στο παίξιμο της κιθάρας. Όμως απλώς η οποιαδήποτε εξάσκηση για την απόκτηση μιας δεξιότητας δεν οδηγεί στο ίδιο αποτέλεσμα, αλλά η ποιότητα της εξασκήσεως, που προηγείται, καθορίζει την ποιότητα της αποκτημένης δεξιότητας. Σε αυτό ακριβώς αναφέρεται η συνέχιση του παραδείγματος από τον Αριστοτέλη.

Σε προηγούμενη ενότητα ο Σταγειρίτης χρησιμοποιώντας τα παραδείγματα των οικοδόμων και των κιθαριστών είχε υποστηρίξει ότι οι ηθικές αρετές κατακτώνται με τον εθισμό. Σ'

αυτή την ενότητα χρησιμοποιώντας τα ίδια παραδείγματα προσθέτει ένα νέο στοιχείο – επιχείρημα: τη σημασία της καλής («εὔ») και της κακής («κακῶς») άσκησης στην ποιότητα της αποκτημένης επίκτητης ιδιότητας. Δεν αρκεί, λοιπόν, απλώς να εξασκούμαστε σε μια οποιαδήποτε πράξη, αλλά να εξασκούμαστε σε καλές και σωστές πράξεις, η ποιότητα της άσκησης και της μαθητείας προσδιορίζει την ποιότητα της επίκτητης ιδιότητας. Αυτό το βλέπουμε και στις τέχνες, αλλά και στις ηθικές αρετές. Θα γίνουμε καλοί οικοδόμοι, όχι αν απλώς οικοδομούμε συνεχώς, αλλά μόνο αν εξασκηθούμε σωστό χτίσιμο, και καλοί κιθαριστές, όχι αν απλώς παίζουμε συνεχώς κιθάρα, αλλά μόνο αν εξασκηθούμε στο σωστό παίξιμο της κιθάρας. Με τη χρήση του «επαγωγικού παραδείγματος» ο Αριστοτέλης δείχνει ότι στην πράξη η ποιότητα της άσκησης και της μαθητείας προσδιορίζει την ποιότητα της επίκτητης ιδιότητας. Έτσι φαίνεται να αποδέχεται ότι η ποιότητα άσκησης και η ποιότητα της επίκτητης ιδιότητας συνδέονται με σχέση αιτίου αποτελέσματος. Με τη σκέψη αυτή επιχειρεί να αποδείξει ότι η ηθική αρετή προϋποθέτει τον εθισμό και η ποιότητα της ηθικής αρετής είναι ανάλογη της ποιότητας του εθισμού. Θα γίνουμε λοιπόν ηθικά ενάρετοι, μόνο αν εξασκηθούμε σε ηθικά ενάρετες πράξεις σύμφωνα με τους κανόνες της τέλει αρετής.

Τέλος, ο Αριστοτέλης επισημαίνει ότι για την καλλιέργεια της ηθικής αρετής απαραίτητη κρίνεται η συμβολή του διδάσκοντος και της διδασκαλίας, της εκπαίδευσης γενικότερα, γιατί η ηθική ποιότητα του κάθε ανθρώπου προκύπτει όχι απλώς από την άσκηση, αλλά από την ποιότητα της άσκησης που έχει προηγηθεί. Με έναν υποθετικό λόγο του μη πραγματικού επιδιώκει να αποδείξει ότι ισχύει το ακριβώς αντίθετο. Αν δεν είχαν έτσι τα πράγματα, δεν θα χρειαζόταν ο δάσκαλος. Ο δάσκαλος θα δώσει τον προσανατολισμό του ορθού εθισμού διδάσκοντας τους κανόνες της αρετής, τους τρόπους εφαρμογής τους και εκπαιδεύοντας στην ορθή άσκηση. Είναι αυτός που παρακολουθεί και καθοδηγεί τους ανθρώπους στον σωστό εθισμό. Το ίδιο απαραίτητος είναι ο δάσκαλος και στις τέχνες, διότι αυτός θα διδάξει τον ασκούμενο σε μια τέχνη τους κανόνες της και τον σωστό τρόπο εφαρμογής τους.

Αυτός ακριβώς είναι και ο ρόλος του νομοθέτη στην πόλη: αποτελεί τον δάσκαλο των πολιτών, ο οποίος χρησιμοποιώντας τα σωστά μέσα, δηλαδή τους σωστούς νόμους, θα διδάξει τους πολίτες τι είναι δίκαιο και τι άδικο, θα ορίσει τους κανόνες της δίκαιης και ηθικής συμπεριφοράς μέσα στην πόλη και θα τους οδηγήσει στην κατάκτηση των ηθικών αρετών και, άρα, στην ευδαιμονία. Επομένως, καταλήγουμε και πάλι στο συμπέρασμα ότι οι ηθικές αρετές δεν είναι έμφυτες, αφού στην αντίθετη περίπτωση ο ρόλος του δασκάλου θα ήταν μάταιος. Αντίθετα, οι ηθικές αρετές κατακτώνται με τη σωστή άσκηση, με τη διαρκή επανάληψη ηθικών πράξεων.

(Ο Αριστοτέλης θεωρεί ότι ο εθισμός και η απόκτηση μόνιμων στοιχείων του χαρακτήρα μας έχει πολύ μεγάλη παιδαγωγική αξία. Για αυτό και εισάγει στην ενότητα αυτή το παιδαγωγικό του σχόλιο. Θεωρεί λοιπόν, ότι ο άνθρωπος πρέπει να συνηθίζει από μικρός σε ηθικές ενέργειες, για να φτάσει στην κατάκτηση των ηθικών αρετών. Μάλιστα, αυτή η διεργασία πρέπει να ξεκινήσει από πολύ μικρή ηλικία, γιατί τότε συντελείται η διαμόρφωση της ηθικής του συνείδησης. Το φυσικό, οικογενειακό και κοινωνικό περιβάλλον του παιδιού παίζει καθοριστικό ρόλο στη σωματική, συναισθηματική, ψυχική και πνευματική ανάπτυξή του. Επιπλέον, επειδή η διαδικασία αυτή απαιτεί πολύ χρόνο, κρίνεται σωστό να ξεκινήσει όσο γίνεται πιο νωρίς. Οι παιδαγωγικές αυτές αντιλήψεις του Αριστοτέλη συμφωνούν με τις

σύγχρονες και φαίνεται ότι έπαιξαν και παίζουν σημαντικό ρόλο στη διαμόρφωση της σύγχρονης αντίληψης για την αγωγή.)

B2.

Στο απόσπασμα του Αριστοτέλη («Οὕτω δὴ ... ἄδικοι») τονίζεται ότι οι ηθικές ιδιότητες διαμορφώνονται από τις πράξεις μας. Μέσα από τις συναλλαγές με τους άλλους ανθρώπους γινόμαστε δίκαιοι ή άδικοι. Ο φιλόσοφος χρησιμοποιεί σ' αυτή την ενότητα αναλογικό συλλογισμό: όπως για την εκμάθηση των τεχνών είναι απαραίτητος ο εθισμός σε κατάλληλες ενέργειες, έτσι και για την κατάκτηση των ηθικών αρετών έχει σημασία η επανάληψη ίδιων πράξεων («ὁμοίων ἐνεργειῶν»). Όπως η κατάλληλη ή η ακατάλληλη άσκηση κάνει τον τεχνίτη καλόν ή κακόν αντίστοιχα, έτσι και η ποιότητα του εθισμού στον χώρο των αρετών καθορίζει την ποιότητα των αποκτημένων αρετών. Το πρώτο παράδειγμα «πράττοντες γὰρ τὰ ἐν τοῖς συναλλάγμασι τοῖς πρὸς τοὺς ἄνθρωποις γινόμεθα οἱ μὲν δίκαιοι οἱ δὲ ἄδικοι» αναφέρεται στις κοινωνικές σχέσεις των ανθρώπων. Ο τρόπος με τον οποίο οι άνθρωποι μαθαίνουν να συναλλάσσονται, αυτός καθορίζει και την ποιότητα του χαρακτήρα τους ως προς αυτό. Αν μαθαίνουν να είναι δίκαιοι στις συναλλαγές τους, γίνονται δίκαιοι, αν όχι, άδικοι. Η διαμόρφωση του ήθους γίνεται υπόθεση του ίδιου του ανθρώπου, ο οποίος και έχει την ευθύνη των πράξεων του ακολουθώντας πάντοτε τον νόμο. Αποτελεί πάγια αντίληψη των αρχαίων Ελλήνων ότι ο νόμος δεν αποβλέπει απλώς στην αποτροπή και τιμωρία των παραβατικών συμπεριφορών, αλλά παιδαγωγεί διά βίου τους πολίτες και τους οδηγεί σε επαινετές συμπεριφορές. Αυτή είναι και η θέση του Αριστοτέλη: ὁ νομοθέτης οὐκ ἔῃ τὰ φαῦλα πράττειν, τὰ δὲ καλὰ καὶ σπουδαῖα κελεύει. Με αυτό τον τρόπο ο νόμος λειτουργεί ως ισχυρός παράγοντας ενότητας και συνοχής μέσα στην κοινωνία. Οι άνθρωποι, λοιπόν, γίνονται δίκαιοι ή άδικοι ανάλογα με τον τρόπο που δρουν στις συναλλαγές τους, σε όλες τις μορφές συναλλαγών: συμβόλαια, συμφωνίες, πρωτίστως οι οικονομικές. Αυτού του είδους οι σχέσεις των συμπολιτών μεταξύ τους δεν είναι για τον Σταγειρίτη ένα επιμέρους ή περιορισμένης σημασίας ζήτημα μέσα στην κοινωνία. Είναι η συγκεκριμενοποίηση της αλλαγής, της ανταλλακτικής σχέσης μεταξύ των συμπολιτών. Και η σχέση αυτή είναι ιδρυτική και συστατική για την κοινωνία. Επιτυγχάνεται, κατεξοχήν, με τον εξισωτικό για τα προϊόντα και τις υπηρεσίες ρόλο του νομίσματος (χρήματος). Συνεπώς, ο τρόπος με τον οποίο οι άνθρωποι διαχειρίζονται σε αυτά τα πεδία εκδήλωσης της συμπεριφοράς τους είναι καθοριστικός για την ηθική ποιότητά τους. Από τα παραπάνω γίνεται αντιληπτό ότι ο Αριστοτέλης δίνει κοινωνικό χαρακτήρα στην αρετή. Αυτό προκύπτει απ' το ότι τόσο η αρετή της δικαιοσύνης όσο και της σωφροσύνης και της πραότητας σχετίζονται με τις καθημερινές δραστηριότητες του ανθρώπου, αντανakλούν στον κοινωνικό περίγυρο και ρυθμίζουν τις διαπροσωπικές μας σχέσεις. Η κοινωνία είναι άλλωστε αυτή που θα κρίνει και θα αξιολογήσει ποια πράξη ή ποιος άνθρωπος είναι ηθικός.

Στο παράλληλο κείμενο, η συμπεριφορά και οι επιλογές του ατόμου παρουσιάζονται ως εκδήλωση της δικαιοσύνης, της επιείκειας και της κοινωνικής αλληλεγγύης. Η δικαιοσύνη δεν περιορίζεται μόνο στην τήρηση των νόμων αλλά ενέχει βαθύτερο ηθικό και κοινωνικό χαρακτήρα. Ο άνθρωπος οφείλει να λαμβάνει υπόψη τον άλλον και να ενεργεί με σεβασμό και υπευθυνότητα σε κάθε είδους ανθρώπινη σχέση. Στο απόσπασμα ο Μιχάλης Σταθόπουλος παρουσιάζει τη συμπεριφορά και τις επιλογές του ατόμου ως βαθιά

συνδεδεμένες με τις αξίες της δικαιοσύνης, της επιείκειας και της κοινωνικής αλληλεγγύης. Το άτομο δεν πρέπει να περιορίζεται στην τυπική εφαρμογή των κανόνων δικαίου, αλλά να υιοθετεί μια στάση που χαρακτηρίζεται από σεβασμό προς τον συνάνθρωπο και ενδιαφέρον για τις ανάγκες του. Τονίζει ότι η δικαιοσύνη έχει «φιλόλληλο και κοινωνικό χαρακτήρα», γεγονός που σημαίνει ότι οι πράξεις του ατόμου οφείλουν να διέπονται από αγάπη και ενδιαφέρον για τους άλλους ανθρώπους. Έτσι, οι επιλογές του δεν πρέπει να καθορίζονται αποκλειστικά από το προσωπικό του συμφέρον, αλλά να λαμβάνουν υπόψη και το κοινό καλό. Το άτομο καλείται να επιδεικνύει πνεύμα διαλόγου, ανεκτικότητας και σεβασμού απέναντι στη διαφορετικότητα, ακόμη και όταν διαφωνεί με τους συνανθρώπους του. Έτσι, συνδέει τη δίκαιη στάση με την έμπρακτη υποστήριξη προς τον συνάνθρωπο και η κοινωνική ευθύνη παρουσιάζεται ως καθήκον όλων των πολιτών. Αυτό επιβεβαιώνεται από την αναφορά στο Σύνταγμα, το οποίο «αξιώνει από όλους τους πολίτες την εκπλήρωση του χρέους της κοινωνικής αλληλεγγύης». Συνεπώς, η κοινωνική προσφορά δεν αποτελεί απλώς προσωπική επιλογή, αλλά ηθική και πολιτειακή υποχρέωση. Τέλος, υπογραμμίζει ότι η δίκαιη συμπεριφορά πρέπει να χαρακτηρίζει το άτομο σε κάθε τομέα της ζωής του, σε ατομικό και συλλογικό επίπεδο «τις προσωπικές, τις κοινωνικές, ακαδημαϊκές, επαγγελματικές, συναδελφικές», καθώς και τις «πολιτικές», «διεθνείς», «διαπολιτισμικές» και «διαθρησκευτικές» σχέσεις. Με αυτόν τον τρόπο αναδεικνύεται ο καθολικός χαρακτήρας της δικαιοσύνης ως στάσης ζωής που οφείλει να διέπει κάθε ανθρώπινη δραστηριότητα.

Συμπερασματικά, τόσο ο Σταθόπουλος όσο και ο Σταγειρίτης συγκλίνουν στον κοινωνικό χαρακτήρα της δικαιοσύνης, με ιδιαίτερη έμφαση του δεύτερου στις οικονομικές σχέσεις. Καθίσταται φανερό ότι η ανθρώπινη συμπεριφορά διαμορφώνεται στις κοινωνικές σχέσεις και ότι η δικαιοσύνη είναι πράξη που έχει κοινωνικό και πολιτικό χαρακτήρα.

B3.

Λάθος

Λάθος

Σωστό

Σωστό

Λάθος

B4.

Να γραφεί μία ετυμολογικά συγγενής λέξη από το κείμενο:

ρυπογόνος → γιγνώμενον/ γίγνονται/έγίγνοντο/γινόμεθα/ γίνεται

ανάθεση → νομοθέται

ένδεια → δεῖ/ ἔδει

εξοργισμένος → σώφρονες

διάστρεμμα → άναστρέφεισθαι

Γ1.

Ποιος, λοιπόν, θα τολμούσε από τη στιγμή που έτσι έχουν τα πράγματα/ υπό αυτές τις συνθήκες, να επιχειρήσει τέτοιο πράγμα/ να προβεί σε τέτοια ενέργεια; Μου φαίνεται ότι είναι φοβερό/ παράδοξο έσεις, στους οποίου διαχρονικά/ ανέκαθεν έχει οριστεί από την πόλη να φροντίζετε τα ιερά ελαιόδεντρα, ούτε ποτέ ως τώρα να με έχετε τιμωρήσει/ να μου έχετε επιβάλει πρόστιμο γιατί τάχα εργαζόμουν παράνομα (καλλιέργησα), ούτε να με έχετε παραπέμψει σε δίκη / δικαστικό αγώνα επειδή τάχα κατέστρεψα / έκοψα κάποια, αυτόν όμως που τυχαίνει να καλλιεργεί κοντά ούτε έχει οριστεί επιμελητής/ υπεύθυνος ούτε έχει την κατάλληλη ηλικία να γνωρίζει για αυτά, να με καταγγείλει ότι απομάκρυνα/ έκοψα ιερό ελαιόδεντρο απ' το χωράφι.

Γ2.

Προκειμένου να υπερασπιστεί τον εαυτό του και να αποδείξει την αθωότητά του σχετικά με την κοπή της ιερής ελιάς για την οποία κατηγορείται, ο ομιλητής παραθέτει μία σειρά επιχειρημάτων. Αρχικά, τονίζει ότι δεν διέπραξε ποτέ κανένα αδίκημα, ούτε σε καιρό δημοκρατίας (δημοκρατίας ούσης) ούτε στην εποχή των τριάντα τυράννων (έπί Τριάκοντα), παρόλο που στη δεύτερη περίπτωση υπήρχε η δυνατότητα να το κάνει (τῷ βουλευμένῳ τότε... άδικεῖν ἢ νυνί). Χρησιμοποιώντας έναν υποθετικό λόγο του μη πραγματικού («πῶς δ' ἄν επεχειρήσα»), για να καταδείξει σε έντονο βαθμό το πόσο παράλογη θα ήταν μία πράξη κλοπής, επισημαίνει ότι θα ήταν ο χειρότερος εχθρός του εαυτού του («κακονούστατος έμαυτῷ ἦν») εάν τολμούσε να κόψει οποιοδήποτε ιερό δένδρο, τόσο καλά φυλασσόμενο («ὑμῶν έπιμελουμένων»). Μάλιστα, η επιλογή του συγκεκριμένου τμήματος δεν ενδείκνυται για κλοπή, δεδομένου ότι δεν περιλάμβανε κανένα δένδρο, παρά μόνο ένα κορμό ελιάς («έν ῶ δένδρον μεν ούδέ έν έστί, μιᾶς δε έλαάς σηκός), βρισκόταν δίπλα σε δρόμο («κυκλοθέν δε όδός περιέχει») και κατοικημένη περιοχή («άμφοτέρωθεν γείτονες περιοικούσι»), ενώ ήταν αφύλαχτο και ορατό από παντού («ἄερκτον κι παντοχόθεν κάτοπτον»). Τέλος, υπογραμμίζει πως είναι παράδοξο οι υπεύθυνοι για τη φύλαξη των ιερών κτημάτων να μην τον έχουν κατηγορήσει ποτέ για παραβατική συμπεριφορά (μήθ' ώς έπεξεργαζόμενον ... μηθ' ώς άφανισάντα εις κίνδυνον καταστήσαι»), και να το κάνει κάποιος που ούτε την ιδιότητα, ούτε την αρμοδιότητα, ούτε την σωστή ηλικία διαθέτει (ούτε γεωργών, ούτε ήρημένος, οὔθ' ηλικίαν έχων»)

Γ3.α

τούτους/ οἱ γεωργοῦντες/ τυγχάνουσι/ έπιμεληταί / ἦρημένοι

Γ3.β

διαβλήθητι/ άφανιεῖν/ φαίη/ περιῶκουν

Γ4.α

οὔσης: επιρρηματική χρονική μετοχή, γενική απόλυτη με υποκείμενό της «δημοκρατίας»

ἀδικεῖν: υποκείμενο στο απρόσωπο ρήμα ἐξῆν (Υ: τόν βουλόμενον, ετεροπροσωπία)

ἐμαυτῷ: ετερ. ονοματ. προσδιορισμός, δοτική αντικειμενική στο κακονούστατος

ἐλαῶν: αντικείμενο στο απαρέμφατο ἐπιμελεῖσθαι

ὡς ἀφανίσαντα: αιτιολογική μετοχή, υποκειμενική αιτιολογία, συνημ. στο «με»

ἐπιμελητής: κατηγορούμενο στο ὅς μέσω της μετοχής ἥρημένος

Γ4.β

Υπόθεση: εἰ ... κακονούστατος ἦν / εἰ +οριστική ιστορικού χρόνου

Απόδοση: πῶς δ' ἂν ἐπεχείρησα / δυνητική οριστική

Είδος: Αντίθετο του πραγματικού

Προσδοκώμενο: Πῶς δ', ἐάν μη πάντων ἀνθρώπων ἐμαυτῷ κακονούστατος ᾧ (ἐάν + υποτακτική) , ὑμῶν οὕτως ἐπιμελουμένων ἐκ τούτου τήν μορίαν ἀφανίζειν ἐπιχειρήσω τοῦ χωρίου (οριστική μέλλοντα).